

Enjoy your symptom!

Woord vooraf door Arnon Grunberg

1)

Freud omschreef zichzelf tegenover Romain Rolland als een man 'die een groot deel van zijn leven heeft besteed aan het vernietigen van zijn eigen illusies, en die van de mensheid'.

Aan Stefan Zweig had Freud geschreven dat het de fundamentele taak van de psychoanalyse was 'de demon te bestrijden', de demon van de irrationaliteit.¹

In Mark Kinet's *Onderzocht en ondervonden – over de wetten van de passies*, het onderhavige boek, komt de naam Freud een keer of vijftig voor. Toch heb ik niet de indruk dat Kinet het als zijn taak beschouwt eigen illusies of die van de mensheid te vernietigen. Evenmin geloof ik dat Kinet de demon van de irrationaliteit wenst te bestrijden. Eerder meen ik dat hij stelt dat wij moeten leren van onze demonen te genieten. Met instemming citeert hij dan ook Žižek: 'Enjoy your symptom!' Geniet van de demon, zo begrijp ik dus Kinet, als ik symptoom en demon even gelijk mag stellen; het effect van de demon is de demon. Zowel kunst als psychoanalyse kan ons daarbij helpen. Onvermijdelijk komt dan de vraag: 'Wat voor kunst?' Het antwoord luidt: dat hangt van de demon en de drager van die demon af.

2)

Kinet citeert ook Hugo Claus: 'Ook de lezer moet talent hebben.'² Dat is helemaal waar, wat mij als schrijver van dit voorwoord dan ook meteen heeft doen afvragen: 'Heb ik genoeg talent als lezer?' De waarheid is dat ik niet alles begreep in dit boek, het meeste vermoede-

delijk wel, al bestaat altijd de kans dat wat de een aanziet voor begrip de ander ontmaskert als misverstand. Zolang de lezer niet schrijft en ook weinig praat kan hij zijn gebrek aan talent aardig verborgen houden, waarna we dan ook meteen weer Freud kunnen citeren: 'Hij die ogen heeft om te zien en oren om te horen komt tot de overtuiging dat mensen geen enkel geheim kunnen bewaren.'³

3)

Het hoofdstuk over de liefde sprak me het meeste aan, wat ongetwijfeld veel zegt over mij als lezer en minnaar.

'De ander ziet iets in mij dat ik niet bezit en wil iets van mij dat ik niet kan geven,' schrijft Kinet. Ja, dat is liefde.

Een andere lezer zal ongetwijfeld zeggen: 'Maar dat is tragisch.' Of misschien: 'Maar dat is afschuwelijk.' Of zelfs: 'Dat is onwaar.'

Deze lezer zegt slechts: 'Dat is liefde.' Meer hoeft het niet te zijn.

4)

Een paar jaar voor ik Gays Freud-biografie las en me daadwerkelijk ging verdiepen in Freud schreef ik een roman over een man die zijn eigen illusies en die van de mensen om hem heen wenst te vernietigen.⁴ Ik aarzel deze man gelukkig te noemen, waarmee ik niet wil zeggen dat ik de personages in mijn andere romans veel gelukkiger zou willen noemen.

Het willen vernietigen van illusies leidt allicht niet tot geluk, maar het is misschien ook niet de bron van het ongeluk.

Rest de vraag: is het een deugd andermans illusies te vernietigen?

5)

Terug naar de liefde. Laat ik weer Kinet citeren, die hier zelf ook citeert, of beter gezegd parafraseert: 'De gebroeders Schokker stellen dan ook zeer puntig dat passie alleen mogelijk is op een zinkend schip.' Het zinkend schip, dat is de Titanic.

Wat een obstakel lijkt voor de liefde is een voorwaarde ervan, dat hebben velen niet begrepen. Ze menen het obstakel uit de weg te moeten ruimen en begrijpen niet dat ze daarmee ook de liefde uit de weg ruimen. Toch betwijfel ik of we die mensen ongelukkig moeten noemen. Je kunt me overigens verwijten dat ik de woorden 'passie' en 'liefde' te makkelijk door elkaar gebruik, dat ik liefde lees waar passie staat.

Kinet: 'In de passie is er verlangen dat niet bezorgd is om de vraag of het wel goed is voor zichzelf of de ander.'

Zowel liefde en passie staan haaks op wat tegenwoordig 'de calculerende burger' wordt genoemd.

Het vermoeden dat het liefdesobject niet goed voor je is, maakt dat object hoe dan ook in veel gevallen des te aantrekkelijker, want erger dan de pijn is de verveling.

Wat Kinet over gelukkige liefde schrijft, sla ik hier over.

6)

Kinet parafraseert de uitspraak van Camus dat alleen 'onbevredigde liefde eeuwig kan zijn'. Hij schrijft het zo: 'Je hebt nooit wat je verlangt, maar hooguit wat je *verlangde*. Hier slaat à la Schopenhauer de verveling toe. Je hebt een gemiste afspraak met het geluk want het blijkt er niet te zijn.'

Misschien is het correcter te zeggen dat je dacht dat het geluk wachtte op een plek waar het uitgerekend niet op je wachtte? Waar het verlangen bevredigd wordt, heeft het geluk zich alweer uit de voeten gemaakt. Rest de vraag waarin de verveling à la Schopenhauer verschilt van 'normale' verveling.

7)

Nog een keer over de passie. Kinet keert zich tegen deze uitspraak uit de opera Carmen: '*L'amour est un oiseau rebelle qui n'a jamais, jamais connu de loi*' (de liefde is een rebelse vogel die nooit ofte nimmer enige wet heeft gekend).

Nee, zegt Kinet, er is wel degelijk een wet: 'Het is de wet van de gril: een wet die in zekere zin wreed is én meedogenloos en dit zowel voor onszelf als de anderen.'

De vraag zou dus moeten luiden: welke prijs moet men betalen voor het genieten van zijn symptomen? Hoeveel mag dat genieten kosten? En: kan verveling ook een gril zijn?

8)

Over slechtheid – Kinet reduceren tot essayist van passie en liefde zou onrechtvaardig zijn: 'Het kind is liever zelf "slecht" dan dat het slechte objecten heeft. Door slecht te worden neemt het kind de slechtheid op zich. Het zuivert zijn ouders, wast hen bij wijze van spreken wit. Daardoor ontstaat een nieuwe situatie die draaglijker is voor het kind: de ouderlijke objecten zijn goed en het kind is slecht. Het kind beschermt zich tegen slechte objecten door te geloven: *ik ben slecht; het is mijn schuld*. Het kind verdedigt het primaire (liefdes)object door de zonden van de ouders op zich te nemen,' schrijft Kinet.

De behoefte andermans zonden op je te nemen lijkt me typisch een symptoom. Een begrijpelijk symptoom; het is draaglijker slecht te zijn in een goede wereld dan goed te zijn in een slechte wereld. We zouden over Jezus kunnen denken als een vleesgeworden symptoom.

9)

Ik wens Kinet veel lezers toe. Met meer, en vooral met andere talenten dan de mijne, maar dat mag voor zich spreken.

Arnon Grunberg
New York, januari 2017

Noten

1. Beide citaten komen uit de biografie van Freud door Peter Gay (Amsterdam 2005).
2. Kinet zou kunnen worden gelezen vanwege de citaten. Dat doet hem wel wat onrecht, maar ook weer niet, de citaten zijn immers door hem gekozen.
3. Wederom geciteerd door Peter Gay.
4. De asielzoeker (Amsterdam 2003).